

บทที่ 5

บทสรุปและอภิปราย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ วิธีการนำเสนอ และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็ก รายการโทรทัศน์ที่นำมาเป็นข้อมูลในการศึกษา คือรายการที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร 4 สถานี คือ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 และสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อสมท. ในระหว่างวันที่ 1-30 พฤศจิกายน 2535 จำนวน 8 รายการ ได้แก่ รายการผีน้อยปี 15 ไรว์ รายการจิวแจ้วเจาะโลก รายการตรุษธรรม รายการกล้าคิดกล้าทำ รายการเล็กพริกขี้หนู รายการบัณฑิตน้อย รายการหนูทำได้ และรายการโลกของเด็ก รวมรายการโทรทัศน์ที่เป็นข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 42 ตอน การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และบุคลิกภาพ และสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก มาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์เนื้อหารายการที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็ก ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ ดังนี้
 - 1.1 รูปแบบรายการ มี 3 ประเภท ได้แก่
 - 1.1.1 รายประเภทนิตยสารทางอากาศ ได้แก่ รายการผีน้อยปี 15 ไรว์ รายการตรุษธรรม รายการกล้าคิดกล้าทำ รายการเล็กพริกขี้หนู และรายการบัณฑิตน้อย
 - 1.1.2 รายการประเภทข่าว ได้แก่ รายการจิวแจ้วเจาะโลก
 - 1.1.3 รายการประเภทเกมโชว์ ได้แก่ รายการหนูทำได้ และรายการโลกของเด็ก

1.2 การวิเคราะห์วิธีการนำเสนอ มีการนำเสนอรายการ 8 ลักษณะ ดังนี้

1.2.1 การสนทนา ได้แก่ รายการผิงน้อยปี 15 โขว์ รายการ
 ละครกรรม รายการกล้าคิดกล้าทำ รายการเล็กพริกขี้หนู และรายการบัณฑิตน้อย

1.2.2 การบรรยาย ได้แก่ รายการจิวแจ้วเจาะโลก รายการเล็ก
 พริกขี้หนู รายการละครกรรม และรายการบัณฑิตน้อย

1.2.3 การเล่านิทาน ได้แก่ รายการผิงน้อยปี 15 โขว์ รายการ
 ละครกรรม และรายการบัณฑิตน้อย

1.2.4 การตอบปัญหา ได้แก่ รายการหนูทำได้ รายการโลกของเด็ก
 และรายการผิงน้อยปี 15 โขว์

1.2.5 การแสดงประกอบเพลง ได้แก่ รายการผิงน้อยปี 15 โขว์

1.2.6 การสัมภาษณ์ ได้แก่ รายการจิวแจ้วเจาะโลก

1.2.7 การแสดงการปฏิบัติจริง ได้แก่ รายการกล้าคิดกล้าทำ

1.2.8 เกมโขว์ ได้แก่ รายการบัณฑิตน้อย รายการหนูทำได้ และ
 รายการโลกของเด็ก

2. การวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็ก

จากรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ พบว่ารายการ
 โทรทัศน์สำหรับเด็กที่ออกอากาศในเดือนพฤศจิกายน 2535 จำนวน 8 รายการมีการเสนอ
 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กดังนี้

2.1 พัฒนาการทางร่างกาย จากการศึกษพบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนา
 การทางร่างกายปรากฏผ่านทางวิธีการนำเสนอ 5 แบบคือ เนื้อหาที่ปรากฏทางภาพผ่านทางเด็ก
 ผู้แสดง หรือเด็กผู้ร่วมแข่งขันเกม เช่นผู้แสดงเคลื่อนไหวร่างกายไปตามจังหวะเพลง ลักษณะนี้
 พบในรายการผิงน้อยปี 15 โขว์ ซึ่งนำเสนอการแสดงประกอบเพลง ผู้แสดงการปฏิบัติจริงปฏิบัติ
 ตามกิจกรรมในเรื่อง เรื่อง ลักษณะนี้พบในรายการกล้าคิดกล้าทำ ผู้แข่งขันเกมเดินหรือวิ่ง หรือทำ
 กิจกรรมต่างๆ ตามกติกาของเกม ลักษณะนี้พบในรายการบัณฑิตน้อย รายการหนูทำได้ และรายการ
 โลกของเด็ก ซึ่งนำเสนอเกมโขว์ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางร่างกาย อีกลักษณะที่พบ
 คือ เนื้อหาที่ปรากฏผ่านทางการเล่นิทาน และการสนทนา เช่นการเล่นิทานประกอบภาพใน
 รายการละครกรรม ซึ่งสอนให้เด็กรู้จักการออกกำลังกายเพื่อการมีสุขภาพที่ดี และเนื้อหาจาก

บทสนทนาของเด็กผู้ร่วมรายการ เล็กพริกขี้หนูซึ่งเล่าว่าการจะมีพลังเสียงดีต้องฝึกฝนและออกกำลังกาย จากลักษณะดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางร่างกาย โดยนำเสนอผ่านทาง การแสดงประกอบเพลง การแสดงการปฏิบัติจริง การเล่นเกม การเล่านิทาน และการสนทนา และพบว่า เนื้อหาที่เน้นหนักพัฒนาการทางร่างกาย นำเสนอเป็นลำดับที่ 2 ของเนื้อหารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กทั้งหมด

ในส่วนเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัยของเด็กนั้น พบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางร่างกายที่นำเสนอผ่านทางรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กทั้ง 8 รายการที่เป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กในวัย 6-9 ปี เพราะเป็นวัยที่ทักษะของการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับกล้ามเนื้อใหญ่ ๆ เริ่มทำงานได้ดี สมควรจะมีการฝึกฝนทักษะเหล่านั้นเพื่อจะได้ทำงานประสานกันได้ดียิ่งขึ้น

2.2 พัฒนาการทางสติปัญญา จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาปรากฏผ่านทางวิธีการนำเสนอ 5 แบบ คือ เนื้อหาที่ปรากฏผ่านทางบทสนทนาของพิธีกรไปสู่เด็กผู้ชมรายการ เช่น การสนทนาเพื่อบอกเล่าสาระความรู้ต่าง ๆ ในรายการ ฟังน้อยปี 15 โขว์ และรายการดรุธธรรม หรือการสนทนาเพื่อแนะนำสาระความรู้โดยตรง ในรายการกล้าคิดกล้าทำ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาอีกลักษณะที่พบคือ เนื้อหาที่ปรากฏผ่านทางบทบรรยายและภาพประกอบ ซึ่งนิยมใช้เมื่อต้องการแสดงข้อเท็จจริงให้เด็กเกิดความรู้โดยตรง เช่น การรายงานข่าวในรายการจิวแจ้วเจาะโลก และรายการดรุธธรรม การบรรยายรายละเอียดของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในรายการดรุธธรรม รายการเล็กพริกขี้หนู และรายการบัณฑิตน้อย การนำเสนอลักษณะการบรรยายนี้ สามารถให้รายละเอียดได้มากกว่า กระชับ และชัดเจน ทำให้เด็กมีความรู้กว้างขวางขึ้น นอกจากนี้การเล่านิทานประกอบภาพหรือประกอบละครในรายการฟังน้อยปี 15 โขว์ รายการดรุธธรรม และรายการบัณฑิตน้อย ก็เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการทางสติปัญญาทำให้เด็กเกิดจินตนาการ สร้างภาพพจน์ขึ้นในใจได้ และการแสดงประกอบเพลงในรายการฟังน้อยปี 15 โขว์ นอกจากจะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางร่างกายแล้ว ยังมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสติปัญญา เพราะมีการสอดแทรกเนื้อหาสาระลงไปในบทเพลงด้วย สุดท้ายคือ การเสนอลักษณะการถาม-ตอบปัญหา เป็นการเสนอที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาโดยตรง เพราะเนื้อหาของคำถาม-คำตอบจะเกี่ยวข้องกับสาระที่เป็นความรู้โดยตรง ทำให้เด็กได้รับความรู้กว้างขวางขึ้น เป็นผลให้อัตราพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กเร็วขึ้น การเสนอลักษณะการถาม-ตอบนี้ปรากฏในรายการเกมโชว์ ใต้แก้ว

รายการบัณฑิตน้อย รายการหนูทำได้ และรายการโลกของเด็ก จากลักษณะดังกล่าว สรุปได้ว่ารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสติปัญญา โดยนำเสนอผ่านการสนทนา การบรรยาย การเล่านิทาน การแสดงประกอบเพลง และการถาม-ตอบปัญหา และพบว่าเนื้อหาที่เน้นหนักพัฒนาการทางร่างกายนำเสนอเป็นลำดับที่ 1 ของเนื้อหารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กทั้งหมด

ในส่วนของเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก พบว่าเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาที่นำเสนอผ่านการรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กทั้ง 8 รายการ ที่เป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กในวัย 3 ปีครึ่ง ถึง 12 ปี เพราะรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ศึกษามาทั้งหมดนี้ นำเสนอเนื้อหาที่คละกันไป ไม่มีการแยกเนื้อหาสาระว่าเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยใด

2.3 พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ ปรากฏผ่านทางวิธีการนำเสนอ 3 แบบคือ เนื้อหาที่ปรากฏผ่านการบรรยาย และการบรรยายประกอบภาพ ในรายการจิวแจ้วเจาะโลก รายการหนูทำได้ และรายการบัณฑิตน้อย เนื้อหาที่ปรากฏผ่านการสนทนาของพิธีกรในรายการดรุธธรรม รายการกล้าคิดกล้าทำ รายการเล็กพริกขี้หนู และรายการจิวแจ้วเจาะโลก เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพอีกลักษณะหนึ่งคือ เนื้อหาที่ปรากฏผ่านการเล่านิทานในรายการบัณฑิตน้อย เนื้อหารายการที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพที่พบในรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก มีการเสนอเนื้อหาเน้นหนักไปในทางองเดียวกันคือ ปลุกฝังให้เด็กประพฤติปฏิบัติดี มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ของตนเอง เป็นคนอ่อนน้อมง่าย ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้ใหญ่ ซึ่งบุคลิกภาพเหล่านี้เป็นบทบาทของเด็กดี ซึ่งได้รับการคาดหวังจากสังคม จากลักษณะดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ โดยนำเสนอผ่านการบรรยาย การสนทนา และการเล่านิทาน และพบว่าเนื้อหาที่เน้นหนักพัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพนำเสนอเป็นลำดับที่ 3 ของเนื้อหารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กทั้งหมด

ในส่วนของเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัยของเด็กนั้น พบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพที่นำเสนอผ่านการรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กทั้ง 8 รายการ ที่เป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กในวัย 9-12 ปี เพราะเด็กวัยนี้มี

ประสบการณ์กว้างขวางมากพอที่จะคิดพิจารณาและตีความหมายของถ้อยคำที่นำเสนอผ่านทางสื่อโทรทัศน์ได้

2.4 พัฒนาการทางสังคม จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมปรากฏผ่านทางวิธีการนำเสนอ 3 แบบคือ เนื้อหาที่ปรากฏผ่านทางบทสนทนาหรือบทบรรยายที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อหาอื่น ๆ ของรายการ เช่น รายการผิงน้อยปี 15 ชั่วโมง รายการจิวแจ้วเจาะโลก รายการหนูทำได้ รายการเล็กพริกขี้หนู และรายการครอบครัวธรรม เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมอีกลักษณะที่พบคือ เนื้อหาที่ปรากฏทางภาพผ่านทางเด็กผู้ร่วมแข่งขันเกมในรายการหนูทำได้และรายการโลกของเด็ก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตามกติกาของเกมที่ได้มีการวางไว้ก่อนหน้านั้นแล้ว เป็นการฝึกฝนให้เด็กเรียนรู้วิถีทางและกฎเกณฑ์ของสังคม จากลักษณะดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคม โดยนำเสนอผ่านทางบทสนทนา การบรรยาย และการเล่น เกม และพบว่าเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมนำเสนอเป็นลำดับที่ 4 หรือลำดับสุดท้ายของเนื้อหารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กทั้งหมด

ในส่วนของเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัยของเด็กนั้นพบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมที่นำเสนอผ่านทางรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กทั้ง 8 รายการที่เป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กในวัย 4-12 ปี เพราะเด็กจะเริ่มรู้จักสังคมเมื่ออายุประมาณ 4 ปี หลังจากนั้นเด็กจะเรียนรู้ไปเรื่อย ๆ เมื่ออายุ 10-12 ปี เด็กจะเข้าใจสังคมมากขึ้น

อภิปรายผล

1. รูปแบบและวิธีการนำเสนอ

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กมีรูปแบบรายการที่แตกต่างกัน 3 รูปแบบคือ นิตยสารทางอากาศ ข่าว และเกมโชว์ รูปแบบรายการแต่ละประเภทก็มีวิธีการนำเสนอที่แตกต่างกันไป แม้แต่รายการที่มีรูปแบบเหมือนกันก็ยังมีวิธีการนำเสนอที่ต่างกันอย่าง ตัวอย่างเช่น รายการผิงน้อยปี 15 ชั่วโมง รายการครอบครัวธรรม รายการเล็กพริกขี้หนู รายการกล้าคิดกล้าทำ และรายการบัณฑิตน้อย แม้จะมีรูปแบบนิตยสารทางอากาศเหมือนกันแต่ก็มีวิธีการนำเสนอที่ต่างกัน รายการผิงน้อยปี 15 ชั่วโมงมีวิธีการนำเสนอลักษณะการสนทนา การตอบปัญหา

การแสดงประกอบเพลงและการเล่านิทาน รายการละครธรรม และรายการบันเทิงน้อย มีวิธีการนำเสนอลักษณะการสนทนาและการเล่านิทานเหมือนกับรายการผิงน้อยปี 15 ชั่วโมง หากแต่รายการละครธรรมและรายการบันเทิงน้อยมีวิธีการนำเสนอลักษณะการบรรยายด้วย และรายการบันเทิงน้อยยังมีวิธีการนำเสนอลักษณะเกมโชว์เพิ่มเติมเข้ามาด้วย รายการกล้าคิดกล้าทำมีวิธีการนำเสนอลักษณะการสนทนาเช่นเดียวกับรายการผิงน้อยปี 15 ชั่วโมง รายการละครธรรม รายการเล็กพริกขี้หนู และรายการบันเทิงน้อย แต่ก็มี ความต่างคือ รายการกล้าคิดกล้าทำมีการแสดงการปฏิบัติจริง ผลจากการศึกษาก็พอจะเห็นได้ว่า รายการส่วนใหญ่จะใช้วิธีการนำเสนอลักษณะการสนทนา เพราะสามารถสื่อสารพูดคุยกับผู้ชมผ่านทางภาษาพูด (วจนภาษา) ได้อย่างชัดเจนและเป็นกันเอง ในขณะที่เด็กสามารถเห็นสีหน้าท่าทางของพิธีกรได้ด้วย เป็นการสื่อสารทางอวจนภาษา (Non Verbal) อีกทางหนึ่ง และในความเหมือนกันนั้นก็ยังมี ความต่างที่เห็นชัดเจนคือ รายการละครธรรม และรายการบันเทิงน้อย 2 รายการนี้มีรูปแบบรายการนิเทศสารทางอากาศเหมือนกัน มีวิธีการนำเสนอลักษณะการเล่านิทานเหมือนกัน แต่ต่างกันตรงที่รายการละครธรรมใช้เทคนิคการเล่านิทานประกอบการ์ตูน แต่รายการบันเทิงน้อยใช้เทคนิคการเล่านิทานประกอบละคร

สำหรับรายการประเภทข่าว ได้แก่ รายการจิวแจ้วเจาะโลก ซึ่งนำเสนอข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กที่เกิดขึ้นจริงก็ไปพ้องกับช่วงหนึ่งของรายการละครธรรมคือ ช่วงข่าวภาคเด็กซึ่งนำเสนอข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กเช่นกัน โดยมีข่าวสารที่นำเสนอเหมือนกัน เช่น ข่าวการประชุมสภาเด็กแห่งชาติและข่าวสัปดาห์ภาพยนตร์การ์ตูน ส่วนรายการประเภทเกมโชว์ ได้แก่ รายการหนูทำได้ และรายโลกของเด็ก แม้จะมีรูปแบบและวิธีการนำเสนอเหมือนกัน คือเป็นการแข่งขันตอบปัญหาชิงรางวัล แต่รายละเอียดและกติกาการเล่นเกมก็ต่างกันออกไปอย่างชัดเจน รายการหนูทำได้เป็นการเล่นเกมลักษณะคล้ายเกมบันไดงู คือให้เด็กเดินไปตามช่องต่าง ๆ ที่วางไว้ แต่รายการโลกของเด็กใช้การตอบปัญหาตามปกติธรรมดา ถึงแม้ว่ารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นข้อมูลในการศึกษาคั้งนี้จะมีรูปแบบและวิธีการนำเสนอที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกันก็คือ วัตถุประสงค์ของการจัดรายการแต่ละรายการก็เพื่อประโยชน์ของเด็กทั้งสิ้น

2. เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็ก

จากผลการวิเคราะห์เนื้อหารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็ก พบว่ารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เป็นข้อมูลในการวิจัยคั้งนี้ มีการนำเสนอเนื้อหา

ที่เน้นหนักพัฒนาการทางสติปัญญามากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของชญา เปรมโยธิน (2527) ซึ่งได้ศึกษาไว้ว่า "การเสนอเนื้อหาส่วนใหญ่นำหนังสือพิมพ์รายวัน เฉพาะหน้าเด็กและเยาวชนเน้นเกี่ยวกับค่านิยมด้านสติปัญญา" ผลการศึกษาของสุภัตรา คูหากาญจน์ (2529) ซึ่งได้ศึกษาไว้ว่า "รายการบันเทิงของเด็กเสนอเนื้อหาด้านสติปัญญามากที่สุด" ผลการศึกษาของสมพงษ์ แดงตาต (2519) ซึ่งสรุปว่า "รายการที่มีประโยชน์สำหรับเด็กควรจัดในรูปแบบของรายการบันเทิงที่สอดแทรกวิชาการหรือความรู้ควบคู่กันไป" และผลการศึกษาของสันต์ ทองรินทร์ (2533) ซึ่งสรุปว่า "ผู้จัดรายการควรเสนอรายการในลักษณะเป็นสารคดีให้ความรู้" คือเป็นการให้ความรู้ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม การให้ความรู้ทางตรงโดยการบรรยาย การสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ การถาม-ตอบปัญหา การให้ความรู้โดยทางอ้อมผ่านการสนทนาบอกเล่าประสบการณ์ของผู้ร่วมรายการหรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างพิธีกร หรือระหว่างพิธีกรและผู้ร่วมรายการ หรือพัฒนาการทางสติปัญญาโดยผ่านการเล่านิทาน

รายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางร่างกายพบเป็นจนวนรองลงมาจากเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสติปัญญา โดยพบมากในรายการที่จัดให้มีการเล่นเกมหรือการแสดง ส่วนรายการที่เป็นลักษณะการบรรยาย การสนทนา การตอบปัญหา หรือแม้แต่การเล่านิทานไม่ค่อยพบเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางร่างกาย เพราะเป็นไปในลักษณะการบอกเล่าให้ฟังมากกว่าการปฏิบัติเคลื่อนไหวร่างกายให้เห็น และเป็นเพราะรูปแบบของรายการไม่เอื้ออำนวยต่อการกระทำเช่นนั้น ผลการศึกษาส่วนนี้สอดคล้องกับการศึกษาของชาญ จันทร์เจียวใช้ (2521) ที่ได้ศึกษาไว้ว่า "รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กควรให้เด็กได้ร่วมกิจกรรมในรายการ เช่น เล่นเกม ร้องเพลงและแสดงความสามารถ"

ส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพนั้น พบเป็นลำดับรองลงมาจากเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอรทัย ศรีสันติสุข (2525) ซึ่งได้ศึกษาถึงข้อควรคำนึงในการจัดรายการสำหรับเด็กไว้ว่า "รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กควรปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยมที่ถูกต้องแก่เด็ก อย่าปลูกฝังสิ่งผิด ๆ เพราะเด็กจะจดจำ" และผลการศึกษาของสมพงษ์ แดงตาต (2519) ซึ่งสรุปไว้ว่า "โทรทัศน์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กทางบุคลิกภาพ คือทำให้เด็กรู้จักแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ทำให้การเรียนดีขึ้น" ซึ่งผลการวิจัยในส่วนนี้ขัดแย้งกับผลการศึกษาของชญา เปรมโยธิน (2527) ซึ่งได้สรุปไว้ว่า "การเสนอเนื้อหาส่วนใหญ่ของหนังสือพิมพ์รายวัน เฉพาะหน้าสำหรับเด็กและเยาวชน เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับอารมณ์และบุคลิกภาพ คือค่านิยมด้านคุณธรรมและจริยธรรมเป็น

อันดับที่ 2 รองจากเนื้อหาด้านสติปัญญา"

สำหรับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมพบเป็นสัดส่วนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับเนื้อหาในด้านอื่นๆ อาจเป็นเพราะข้อจำกัดของสื่อโทรทัศน์เองที่ไม่เปิดโอกาสให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคม ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรปรับปรุงหาแนวทางที่เป็นไปได้ เพราะจากปฏิญญาเพื่อเด็กและเยาวชน ที่ได้มีการลงมติเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2534 มีข้อความตอนหนึ่งระบุว่า "เด็กต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีเจตคติที่ดีต่อสังคม เข้าใจและยอมรับความต้องการสิทธิและบทบาทของตนเองและผู้อื่น เพื่อให้เป็นพลเมืองไทยที่รับผิดชอบ มีคุณภาพ และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ" (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, 2534)

3. เนื้อหาที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีการเสนอเนื้อหาที่เหมาะสมกับเด็กวัย 3 ปีครึ่ง ถึง 12 ปี เป็นส่วนใหญ่ จะเห็นได้ว่ารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ออกอากาศในปัจจุบันนี้มักนำเสนอเนื้อหาโดยไม่ได้เจาะจงลงไปว่าเป็นรายการสำหรับเด็กวัยใด อาจเป็นเพราะผู้ผลิตรายการต้องการจะผลิตรายการเพื่อให้เข้าถึงเด็กทุกวัย ในรายการหนึ่งรายการที่ออกอากาศจึงมักมีเนื้อหาสาระหลากหลายสำหรับเด็กทุกวัย ตัวอย่างเช่น เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางร่างกายเด็กวัย 6-9 ปี มักจะให้ความสนใจเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาเหมาะสมกับเด็กวัย 3 ปีครึ่งถึง 12 ปี เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพเหมาะสมกับเด็กวัย 9-12 ปี และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมเป็นสิ่งที่เด็กวัย 4-12 ปีให้ความสนใจ นอกจากเหตุผลที่ผู้ผลิตรายการต้องการผลิตรายการเพื่อให้เข้าถึงเด็กทุกวัยแล้วนั้น อีกเหตุผลหนึ่งที่รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เป็นข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้มีเนื้อหาหลากหลายโดยไม่ได้เจาะจงกลุ่มเด็กวัยใดวัยหนึ่งนั้น อาจเป็นเพราะผู้ผลิตรายการผลิตรายการโดยคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กวัยต่าง ๆ น้อยกว่าความตั้งใจให้เนื้อหาของรายการสนุกสนานน่าสนใจ

4. ความยาวของรายการ

จากการวิเคราะห์รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 8 รายการพบว่า รายการส่วนใหญ่มีความยาว 25 นาที 15 นาที รายการสั้นน้อยปี 15 นาที รายการละครธรรม รายการกลัคดีกลัท่า รายการเล็กพริกขี้หนู รายการหนูทำได้ รายการ

บัณฑิตน้อย และรายการโลกของเด็ก จำนวน 7 รายการ มีเพียง 1 รายการ คือ รายการ จิวแจ้วเจาะโลก มีความยาว 10 นาทีโดยนำเสนอสัปดาห์ละ 3 วัน จากการศึกษาของจุมพล รอดคาศี (2527) กล่าวถึงเวลาที่เหมาะสมในการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กไว้ว่า "รายการสำหรับเด็กประถมต้น ความยาวของรายการควรเป็น 5-10 นาที รายการสำหรับเด็ก ประถมปลาย ความยาวของรายการควรเป็น 12-14 นาที และเด็กมัธยมศึกษา ความยาวของ รายการควรเป็น 20-23 นาที หากความยาวของรายการเกินกว่านี้ ความสนใจของเด็กจะลด ลงและไม่เข้าใจในเนื้อหาได้โดยตลอดซึ่งเด็กมักจะลืมเนื้อหาในตอนต้น" แต่จากการศึกษาใน ส่วนเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัยของเด็กพบว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เป็นข้อมูลในการวิจัย ครั้งนี้มีเนื้อหาเหมาะสมกับเด็กวัย 3 ปีครึ่ง ถึง 12 ปี ซึ่งเป็นเด็กระดับประถมต้นและประถม- ปลาย โดยมีความยาวของรายการเป็น 25 นาที ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะนโยบายของสถานี โทรทัศน์ในการจัดสรรเวลาให้แก่ผู้ผลิตรายการต่าง ๆ

5. เทคนิคการนำเสนออื่น ๆ

จากข้อมูลรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ทุกรายการมี การเชิญชวนให้เด็กซึ่งเป็นผู้ชมรายการ เขียนจดหมายเข้ามาถึงผู้จัดรายการหรือมีการถามคำถาม ำให้เด็กตอบมาทางจดหมาย มีการถามให้เด็กตอบทางโทรศัพท์ ำให้เด็กเขียนเรียงความเรื่องต่างๆ ที่ทางผู้จัดรายการเป็นผู้กำหนดส่งมาทางจดหมาย ซึ่งเทคนิคการเขียนจดหมายนี้ วัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจการรับชมรายการ และทำำให้เด็กที่ชมรายการอยู่ที่บ้านได้มีส่วนร่วมในรายการ ซึ่ง ตรงกับแนวคิดของอรรถัย ศรีสันติสุข ที่บอกไว้ว่า "รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กควรเปิดโอกาส ำให้เด็กเข้าร่วมรายการ เพื่อำให้เด็กได้แสดงออก และำให้เด็กรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของรายการ"

ในเรื่องเทคนิคการใช้ภาษา และลีลาการพูดของพิธีกรรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กนั้น พบว่าส่วนใหญ่ออกเสียงชัดเจน มีอักขระ ควบกล้ำถูกต้อง แม้แต่พิธีกรซึ่งเป็นเด็กก็ยัง ออกเสียงได้ชัดเจนดี แสดงว่าผู้จัดรายการได้ตระหนักถึงการออกเสียงภาษาไทยำให้ถูกต้องเพื่อ เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กซึ่งเป็นผู้ชมรายการ และเมื่อเด็กที่มาร่วมเล่นเกมในรายการพูดออกเสียง ำชัดเจน พิธีกรยังได้กล่าวเตือนำให้เด็กรู้ตัวด้วย อย่างเช่น เมื่อเด็กตอบคำถามในรายการโลก ของเด็กว่า "ภาคกลาง" นำต้อยซึ่งเป็นพิธีกรได้เตือนำให้เด็กรู้ว่าตนออกเสียงไม่ถูกต้อง ซึ่งก็จะ เป็นผลดีต่อเด็กคนอื่น ๆ ที่ชมรายการอยู่ เพราะจากการศึกษาของมนต์ชัย นินนานนท์ (2526) พบว่า "ส่วนมากเยาวชนจะเลียนแบบจากโทรทัศน์ในเรื่องคำพูดและทำทาง" ในส่วนการใช้ภาษา

นั้น พิธีกรรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กส่วนใหญ่เลือกใช้ภาษาที่ถูกต้องตรงตามหลักภาษาไทย มีที่แปลกออกไปคือ นำต่อพิธีกรรายการโลกของเด็ก ซึ่งจะใช้ภาษากลายกับการพากษ์การ์ตูน เป็นภาษาที่หือหาว ต้องอาศัยความเข้าใจโดยเฉพาะ เช่น ใช้คำว่า "หุ้หุ้หุ้" แทนที่จะใช้คำว่า "ใหญ่มาก" หรือใช้คำอุทานว่า "สะมะละแฮบ" เมื่อเด็กผู้เข้าแข่งขันกดไฟได้ ซึ่งอาจเป็นเพราะนำต่อเป็นนักพากษ์การ์ตูน จึงอยากจะรักษาภาพลักษณ์ตรงนี้ไว้ ในเรื่องของการใช้ภาษามีข้อนำสังเกต จากรายการฝั่งน้อยปี 15 รัชว มีการใช้คำว่า "รีไซเคิล" เป็นเนื้อหาหลักของรายการในตอนนั้น แต่พิธีกรไม่ได้อธิบายความหมายของคำว่า "รีไซเคิล" ให้เด็กได้เข้าใจเลย อาจจะเป็นเพราะพิธีกรเข้าใจว่า คำคำนี้เป็นที่เข้าใจกันอย่างแพร่หลายอยู่แล้วจึงไม่ต้องอธิบาย แต่ถ้าคำนึงถึงรัฐมีการส่งออกอากาศของสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ที่ครอบคลุมทุกภาคของประเทศ อาจจะมีเด็กที่ไม่เข้าใจคำนี้ได้ ฉะนั้นเมื่อพิธีกรจะใช้คำคำนี้ซึ่งเป็นคำทับศัพท์จากภาษาต่างประเทศ ก็น่าจะได้มีการอธิบายความหมายหรืออาจจะเลี่ยงไปใช้คำอื่นแทน เช่น คำว่า "นำกลับมาใช้ใหม่" เป็นการหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาต่างประเทศโดยไม่จำเป็น

จากการศึกษายังพบว่ามีการนำบุคคลผู้มีชื่อเสียงในสังคมมาเป็นพิธีกรในรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ยกตัวอย่างได้แก่คุณจำลอง ศรีเมือง เป็นพิธีกรในช่วง "พบผู้ใหญ่ใจดี" ในรายการดรณธรรม คุณอัจฉราพรณ ไพบูลย์สุวรรณ ในรายการหนูทำใจ คุณอรุณโรจน์ เลี่ยมทอง ในรายการกล้าคิดกล้าทำ คุณนิรันดร์ หรือนำต่อ ในรายการโลกของเด็ก ซึ่ง 3 คนหลังนี้ นอกจากจะเป็นพิธีกรแล้วยังเป็นผู้จัดรายการอีกด้วย และท้ายสุดที่พบคือ คุณรัชนิกร พันธุ์ณี ในรายการเล็กพริกขี้หนู การนำบุคคลที่มีชื่อเสียงในด้านต่าง ๆ นี้ เป็นการใช้ความน่าเชื่อถือ ความน่าสนใจ ความมีชื่อเสียงของบุคคล เป็นจุดดึงดูดให้เด็กติดตามรายการ เพราะเป็นการเพิ่มสีสันให้กับรายการให้หน้าสนใจมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์นั่นเอง

เทคนิคการเล่นเกมนายการหนูทำใจ ซึ่งมีลักษณะคล้ายเกม "บันไดงู" นั้น เป็นการเรียงเกมให้เข้ากับพฤติกรรมการเล่นของเด็ก ทำให้เด็กรู้สึกว่าจะไม่ได้กำลังตอบปัญหาที่หนักหนา แต่เป็นการเล่นเกมสนุก ๆ มากกว่า และได้ออกกำลังกายด้วยการเดินไปด้วย เทคนิคการดำเนินรายการโดยใช้ตัวการ์ตูน ได้แก่ รายการดรณธรรม และรายการบัณฑิตน้อย ก็เพื่อความเพลิดเพลินแก่เด็ก และสร้างความรู้สึกรักแก่เด็กเสมือนว่าเด็กได้เข้าไปมีบทบาทในเรื่องนั้นด้วย และจากการที่เด็กนำตัวไปพัวพันกับการ์ตูน เด็กสามารถที่จะปรับตัวเองให้ดีขึ้น และการ์ตูนยังช่วยสอนเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ, 2520)

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผลการศึกษาเนื้อหารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กครั้งนี้ น่าจะเป็นข้อสังเกตให้แก่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ได้ตระหนักถึงเนื้อหาสาระที่ส่งไปยังเด็ก ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายว่าควรจะนำเสนอเนื้อหาให้สอดคล้องและครอบคลุมถึงพัฒนาการของเด็กในทุก ๆ ด้าน
2. หน่วยงานของรัฐบาลและเอกชนน่าจะได้นำผลจากการศึกษาครั้งนี้ไปเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาเด็กผ่านทางสื่อโทรทัศน์ต่อไป
3. ผู้ปกครองของเด็กควรได้ศึกษาผลจากงานวิจัยนี้ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้ปกครองในการแนะนำให้เด็กเลือกดูรายการโทรทัศน์ที่เหมาะสมและเอื้อต่อพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ของเด็กเอง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

1. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเฉพาะเนื้อหาของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กเป็นหลัก ซึ่งอาจจะไม่ครอบคลุมถึงเนื้อหาในส่วนอื่น ๆ ในโอกาสต่อไปน่าจะได้มีการศึกษาถึงเนื้อหาสาระโดยรวมทั้งรายการของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กด้วย
2. ในโอกาสต่อไปน่าจะได้มีการศึกษารวมไปถึงวัตถุประสงค์ในการจัดทำรายการของผู้ผลิตรายการซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารด้วย เพื่อจะได้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาที่ออกอากาศกับวัตถุประสงค์ของการจัดทำรายการ
3. ควรได้มีการศึกษาประสิทธิผลของรายการ โดยศึกษาเน้นในส่วนของเด็กซึ่งเป็นผู้รับสาร เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงเนื้อหารายการให้เป็นประโยชน์ต่อเด็กมากขึ้น